

TỰ DO NHƯ KHÔNG KHÍ (2)

(Tập Ghi)

Một tuần nay tìm lại được người tình Âm Nhạc, mỗi ngày, tôi đem cái laptop để trên chiếc bàn nhỏ kê cạnh cái dương cầm. Ghế đàn được dùng làm chỗ ngồi kéo violon.

Đề huề hai người Tình cùng hiện diện một lúc bên cạnh! (Điều chưa bao giờ xảy ra trước đó).

Hễ đàn đổ một tiếng mà trong trí nghĩ ra chuyện gì là ngưng đàn, ghi vào máy ngay.

Đề tài Tự Do được suy ngẫm trên chính những hoàn cảnh sống của cuộc đời mình.

Một trong những điều kiện giúp TÌM THẤY ĐƯỢC Tự Do chính là **“giữ lòng thủy chung trong đủ mọi thứ tình trong đời, nhất là tình Thầy Trò”**.

“Nhất tự vi sư, bán tự vi sư”. “Một chữ cũng là thầy, nửa chữ cũng là thầy.”

Năm xưa khi Âu Cơ 20 tuổi, có lần bảo tôi:

“Con thấy mẹ giống như bà tiên, hễ ai mơ ước cái gì mà mẹ đoán được thì giúp họ cái đó ngay. Tại sao những lúc mẹ cần, chẳng thấy ai cho mẹ?”

Tôi ngẩn người, tự hỏi không biết nó có hàm ý mai mỉa gì, hay là thành thật nhận định như thế?

Tôi đáp:

“CHO tức là NHẬN. Mẹ đã được *nhận rồi* trong các *lần cho* đó. Còn ***cái mẹ cần*** thì khó có người đáp ứng nổi.”

Đến phiên nó lại ngẩn.

Tôi cười:

“**Tự Do**, đầu mỗi để thực hành mọi hoài bão riêng, điều này chẳng bắt cứ ai trên đời có thể ban cho mẹ ngoại trừ chính mẹ tự mày mò tìm lấy.”

Chẳng biết Âu Cơ có hiểu không, nhưng đó là điều từ lâu tôi nghĩ suy rất kỹ.

*

* *

Năm 1973, dù đã tốt nghiệp violon hệ 7 năm (thêm hệ Cao cấp 4 năm đang học dang dở rồi bỏ), tôi vẫn lai rai đến trường Nhạc tham gia vào ban đại hòa tấu, thầy Tạ Văn Toàn làm *chef d'orchestre* (thế chân thầy Đỗ Thế Phiệt đột ngột qua đời vì bệnh tim).

Trong giàn *premier violon* có anh Đàm Xuân Linh, anh Nguyễn Gia Tâm và tôi là ba học trò lớn kỳ cựu, học với thầy Toàn từ khi thầy vừa ở Pháp về năm 1959. Trọng, em trai tôi, cũng là học trò giỏi của thầy, đã đi du học Tây Đức năm 1969 nên không kể đến trong bài viết này. Đa số còn lại đều thuộc các lớp đàn em, vào trường sau.

So với tình cảm dành cho tôi và anh Đàm Xuân Linh, anh Nguyễn Gia Tâm được thầy cưng đặc biệt.

Ba học trò lớn đều có ba lý lịch khác nhau:

- Thân phụ anh Đàm Xuân Linh là ông Đàm Xuân Thiệu, Hiệu trưởng trường Chu Văn An Sài Gòn. Khi còn nhỏ, mấy anh em nhà anh đều đến thụ giáo cha tôi. Sau khi Cha tôi mất, anh Linh thi vào trường, làm học trò thầy Tạ Văn Toàn. Sau 4 năm du học Tân Tây Lan, anh trở về gia nhập ban đại hòa tấu. Đáng anh tầm thước, vẻ ôn hòa kín đáo.

- Anh Nguyễn Gia Tâm là cháu ruột họa sĩ-điều khắc gia Nguyễn Gia Trí nổi tiếng, học với thầy từ lúc vỡ lòng, đáng đẹp trai cao lớn, điệu kiêu hãnh.

- Tôi học âm nhạc với cha tôi. Khi ông chết vào năm 44 tuổi, tôi 10 tuổi mới thi vào trường, được thầy Tạ Văn Toàn nhận làm học trò.

Sở dĩ nói dài giọng như thế cốt để đưa ra cho thấy một điểm rất đáng buồn trong trường Nhạc về “vấn đề giai cấp”. Nơi đây là một xã hội thượng lưu thu nhỏ của một xã hội Miền Nam rộng lớn. Cứ hình dung thế này cũng biết:

- Tất cả các nhạc sinh piano, violon hoặc guitare học riêng một tuần một giờ với từng giáo sư của mình, đều phải ngồi **học chung với nhau** trong lớp nhạc lý của thầy Hùng Lân, xếp theo trình độ, một tuần ba lần, một lần hai tiếng.

Đơn cử ví dụ lớp nhạc chúng tôi thời đó:

Lớp có bốn dãy bàn gồm 12 nhạc sinh, chia như sau:

Bàn 1: *con trai ông Cục trưởng Cục Quân Nhu, con gái ông bộ trưởng Bộ Thông Tin, con gái ông Tổng trưởng Giáo Dục.*

Bàn 2: *Con trai ông Cố vấn Ngô Đình Nhu, con gái ông Cục trưởng Cục Quân Cự, con trai một Đại tá tùy viên quân sự Đại Hàn.*

Bàn 3: *Con trai ông Tướng Vùng I, con gái một đại thương gia Chợ Lớn, và tôi (tôi còn nhớ cô bạn người Hoa này tên Lâm Tiêu Lương, học trò piano bà Cung, viết chính tả rất giỏi và rất thích tôi).*

Bàn 4: *Con trai ông Đại tá Chiến Tranh Chính Trị, con trai ông Tỉnh trưởng Kiến Hòa, con trai một Đại thương gia Chợ Lớn.*

Sống trong môi trường như vậy từ khi mười tuổi, tôi (chẳng con ông to bà lớn nào!) phải “tranh đấu” rất nhiều với chính mình trên con đường đi tìm Âm Nhạc. Tất cả thì giờ chỉ là học và học, học ở trường rồi học ở nhà. (Không có bất cứ trò chơi nào khác ngoài sự đánh đàn hay đọc sách.) Lại cũng không muốn để người lớn đe dọa bằng roi vọt, tôi và Trọng luôn chú tâm vào sự luyện tập ngón đàn.

Thầy Tạ Văn Toàn bề ngoài nóng nảy nhưng cái tâm lại nhân từ. Gia đình thầy tan vỡ, người vợ cũng là giáo sư của tôi, dạy môn Sử Nhạc, hoa khôi một thời Hà Nội. Đám chúng tôi đều mê cô, nhất là khi cái dáng quý phái ấy vừa giảng bài, vừa kẹp trên môi điều thuốc lá, tay đưa phấn lên bảng viết... trông mới đẹp làm sao!

Gia cảnh như thế nên Thầy dồn hết tình thương cho đám học trò.

Phần tôi, trong suốt mười năm học, ngoài sự lễ độ rất mực con nhà, tôi không bao giờ dám tỏ ra thân cận với thầy như những học trò trai gái khác đã có.

Vậy mà trong các kỳ thi lên lớp, lúc tạm nghỉ, ra sân trường trò chuyện cùng các phụ huynh quyền quý, thầy hay gọi tôi và Trọng đến bên cạnh, vỗ đầu và nói với họ:

“Đây mới đúng là hai đứa học trò làm cho tôi hãnh diện.”

Trở lại chuyện anh Nguyễn Gia Tâm, khi ấy khoảng 24-25 tuổi.

Năm 1973, ban đại hòa tấu ra Huế trình diễn mừng chiến thắng Sư Đoàn Dù chiếm lại được Cố Thành Quảng Trị. Sau đó là cuộc trình diễn ở trường Đại Học Huế (Trịnh Công Sơn được cử phần tiếp đón phái đoàn.)

Trong chương trình có bản *Airs Bohémiens* của Paolo de Sarasate do anh Nguyễn Gia Tâm độc tấu violon, giàn nhạc phụ đệm. Bản này trước đây đã được Đài Truyền Hình Sài Gòn thu thanh và thu hình, phát ra, khiến anh trở nên “nổi tiếng”.

Tại Huế, ở một phòng trong khách sạn trước đêm trình diễn, anh Nguyễn Gia Tâm tụ họp ban nhạc khoảng 20 người, đưa ra những lời chỉ trích nặng nề về tài nghệ và cá nhân thầy Tạ Văn Toàn, rồi kêu gọi toàn thể chúng tôi ngưng, không tham dự cuộc trình diễn tối mai ở Đại Học Huế.

Tất cả nhạc sinh các lớp đi sau đều tỏ ra ngơ ngác.

Nguyễn Gia Tâm quay qua tôi và anh Đàm Xuân Linh:

“Anh Linh và Thu Vân nghĩ sao?”

Anh Đàm Xuân Linh ngồi im. Còn tôi, nhìn anh chàng “phản đồ” trước mặt mà thấy kinh tởm.

Tôi đáp:

“Ai cũng biết trong tất cả học trò của thầy Toàn, anh được cưng nhất. Nên em thật không hiểu tại sao anh lại có ý kêu gọi anh em bỏ thầy như vậy? Dù gì chẳng nữa, mình đã ra đến tận đây, tất cả đều đã sẵn sàng cho một cuộc trình diễn, anh lại là soloiste trong tiết mục chính, nếu muốn bỏ thì đợi về Sài Gòn hãy bỏ, còn bây giờ đừng nên đặt thầy vào sự hổng chân, tội nghiệp, thầy sẽ mất hết danh dự vì bọn mình!”

Anh Đàm Xuân Linh bấy giờ mới lên tiếng:

“Thu Vân nói đúng!”

*

**

Sau khi VC cưỡng chiếm Miền Nam, thầy Tạ Văn Toàn bị bắt trong vụ phản kháng của nhà thờ dòng Vinh Sơn.

Biết tin thầy ra tù, tôi tìm đến thăm, được nghe thầy kể:

“Vụ Vinh Sơn đồ bê, nửa đêm chúng nó ập vào bằng ngõ sân thượng, bắt thầy đi. Vào tù, chúng chỉ chú mãi vào câu hỏi ‘*các học trò lớn của anh như Nguyễn Gia Tâm, Đàm Xuân Linh... bây giờ đang ở đâu*’, bắt thầy viết đi viết lại các bản khai trên giấy mực. Đến hồi chán quá, thầy từ chối không viết nữa, nói: “*Học trò trường Nhạc miền Nam nói chung và lớp học trò tôi nói riêng đều là con nhà giàu, học âm nhạc cho đẹp cuộc đời, chứ đũa nào cũng ra trường làm bác sĩ kỹ sư, hoặc đi du học cả, nào có phải bị dùng làm công cụ để tuyên truyền cho chủ nghĩa, như học trò trường Nhạc miền Bắc. Bây giờ hoàn cảnh tôi, vợ bỏ, con đau, ai cũng biết, các anh muốn làm gì thì làm, tôi không còn sức viết nữa.*”

VC thả thầy về (khoảng giữa 1977), thầy vượt biên và định cư ở Montréal, Canada, ít lâu sau chết ở bên đó.

Đây là người đã dạy cho tôi câu nói để đời (lúc mới ra trường):

“*Con phải luôn ngừng đầu lên trong mọi hoàn cảnh, dù đau thương đến đâu chẳng nữa. Nếu không, cuộc đời sẽ đập con như đập một con kiến và ngay chính con cũng không biết rằng mình đang bị chà đạp.*”

*

**

Lúc mới qua Mỹ, tôi có gặp lại anh Nguyễn Gia Tâm. Ý nghĩ đầu tiên khi nhìn cái cười anh hiện ra trong óc là hai chữ “phản đồ”.

Kết cuộc hiện tại của một tình thầy trò là anh Nguyễn Gia Tâm làm tài xế lái taxi ở Hawaii, còn tôi tiếp tục bước chân thầy, gieo rắc hạt giống yêu âm nhạc lên tâm hồn lớp trẻ.

Không chỉ ngày nay mà ngay cả ngày xưa, vẫn có những “tên phản đồ” làm ô danh Cái Học.

“*Nhất tự vi sư, bán tự vi sư*”. “*Một chữ cũng là thầy, nửa chữ cũng là thầy*”, sao lại nỡ phũ phàng quên đi con người đã giúp khai mở trí não cho mình ở bước chập chững đầu tiên?

Trần Thị Bông Giấy
(Bài viết xong tại San Jose, thứ Năm April 25. 2019 5:00 PM)
[]
